

ČTYŘI DNY, KTERÉ OTRÁSLY KSČ

Berme to jako předvánoční nadílku. Gustáv Husák byl po devatenácti letech zbaven funkce generálního tajemníka KSČ, k níž se v dubnu 1969 dostal sovětským nátlakem a tím, že opustil principy demokratizačního roku 1968. Od té doby se uváděl v oficiálním jazyku vždy generální tajemník před presidentskou funkcí, aby se tak vyjadřovala před veřejností nadvláda komunistické strany nad státem a společností. Teď se to změnilo, nicméně pořadí zůstává zachováno. Na místo v hierarchii současné moci, nejvlivnější a rozhodující, byl určen Miloš Jakeš. Také on po konzultaci s Moskvou, jak ostatně potvrdil i mluvčí sovětského ministerstva zahraničí Gerasimov na tiskové konferenci.

Způsob, jakým byl Husák odstraněn, stojí za pozornost. Byla to ukázka "strategie urychlení". Husák představoval "jednotu" zrozenou na okupačních bodácích, jsou s ním spojeny likvidace statisíců českých i slovenských lidí, duchovní útlak, postupně se prohlubující hospodářská krize a likvidace československé státní nezávislosti. A přece - stačilo málo a najednou není po této jednotě ani vidu ani slechu. Na sekretariátech KSČ od ústředního až po okresní to nyní vypadá jako ve vosím hnízdě. Jeden pomlouvá druhého, hádají se mezi sebou, tuší nové kariéry nebo pády a jdou za svými osobními cíli přes mrtvolu.

Stačilo se zadívat při televizním přenosu posledního zasedání ÚV KSČ na obličej Husáka, Indry, Štrougala, Colotky, Kapka a dalších. Byli k nepoznání. Někdejší sebevědomí, usměvaví a žoviální soudruzi tam najednou sešli jako opaření. Mlčeli, ani jeden z nich nedostal slovo v diskusi, a přitom se jednalo o zásadních otázkách, které se jich přímo dotýkají... Co se vlastně stalo?

Pokusme se zrekonstruovat průběh posledních čtyř dnů, které vedly k vynucené rezignaci Husáka. Už některé náznaky z předcházející doby naznačily, že se Husákovi jako generálnímu tajemníkovi vymyká z rukou rozhodující stranický aparát. Odstranění dvou vedoucích tajemníků KSČ ze středoslovenského a východočeského kraje - Piroščíka a Tesaře - znamenalo i oslabení Husákovy pozice. On to byl, kdo držel spolu s Lenartem ochrannou ruku nad korupcí a nemorálními machinacemi Babinského z Oravy, v nichž brali svou účast i přední členové Husákovy vedení - kromě místních oravských činitelů hlavně Colotka, Chnoupek, Mišeje a jiní příslušníci "zdravého jádra" včetně několika nejvyšších slovenské státní bezpečnosti /např. Kováč a další/. A Tesař. Patřil k těm krajským mocipánům, kteří zastávali vždy dogmatické pozice a podporovali husákovský režim.

Již několikrát se při jednání v předsednictvu a ústředním sekretariátu KSČ vyhrotila situace v nejráznějších, především ekonomických a kádrových otázkách tak, že se Husák a spol. dostávali do izolace. Při čemž "a spol." znamenal dost široký a labilní pojem. Jednou se k Husákovi, který začal projevovat značnou "nepružnost", již se kdysi přímo vyznamenával, přidal ten či onen, aby ho příště zase opustil /nejvíce tímhle způsobem prý pobíhal Bilak/. Jakeš, zřejmě již delší dobu schválený kandidát na generální tajemnictví - připomenme si několik jeho krátkých návštěv v Moskvě v posledních měsících -, zkoušel v těchto zdánlivě neosobních diskusích, jak je Husákovy skupina pevná a čím se dá rozviklat, oslabit a jak lze převést některé z ní na vlastní stranu.

PONDĚLÍ 14. PROSINCE

V tomto lavírování a přípravě palácové revoluce bez většího hmbuku se projevil Jakeš jako schopný režiser. Připravil zasedání krajských tajemníků KSČ, hlavní vládnoucí garnitury. Stalo se to za pomoci organizačního oddělení pro stranickou práci, která byla v rukou M. Bena; toho před časem poslal do aparátu k posílení své struktury spolu s Hamannem, Čmolíkem a dalšími vedoucími oddělení Husák. Zpráva ČTK o jednání tajemníků sdělovala:

"Za řízení generálního tajemníka ÚV KSČ G. Husáka, v přítomnosti členů a kandidátů předsednictva ÚV KSČ, členů sekretariátu ÚV KSČ a předsedy UKRK KSČ se včera /tj. 14.XII.1987, pozn. aut./ konala celostátní porada s vedoucími tajemníky krajských výborů a městských výborů strany v Praze a Bratislavě. Porada se zabývala aktuálními otázkami práce KSČ v současném období, především v souvislosti s přípravou 7. zasedání ÚV KSČ, které bylo svoláno předsednictvem ÚV KSČ na 17. prosince 1987, a spotupem při zabezpečování jeho závěrů."

Podle tohoto komuniké vlastně o nic nešlo. Jakoby se opakovalo to-

též, co na této půdě proběhlo mnohokrát dřív. Úvodní fráze dlouhého referátu, pak "diskuse" sem tam trochu kritiky, a skutek utek. Tajemníci měli v dobré paměti, jak Husák v minulosti zatočil i jen s nespělými křikáky svého systému, o němž samolibě prohlásil, že byl "politicky a hospodářsky vůbec nejúspěšnější v poválečném budování socialismu". /Kdysi na své kritické dotazy a připomínky doplatil krajský tajemník Jihočeského kraje Hejna, někdejší intimus M. Jakeše ještě ze Svazu mládeže/, nebo vedoucí organizačního oddělení ÚV KSČ Ondřích -ten z jiných důvodů - a jiní/.

Pozornost si vyžaduje i sešlost na nejvyšší úrovni při této poradě tajemníků. Nebývalá sešlost. Obvykle dříve vedl schůzi generální tajemník a s ním se jí zúčastnili někteří tajemníci sekretariátu nebo vedoucí oddělení. Tentokrát nastoupilo celé "načalstvo", seděli tu všichni členové předsednictva i sekretariátu, dostavili se i kandidáti a dokonce i předseda ústřední kontrolní a revizní komise. Proč to všechno? K čemu ta pohotovost?

Záhy to měli účastníci poznat. Krajské tajemníky, které objeli před tím Jakešovi pověřenci - a Beňovi lidé, přestali si brát servítek před ústa, jejich projevy se obracely kritiky proti hospodářskému marasmu, který prožíváme a cítíme každý na vlastní kůži, a který najednou objevili i tito krajské straničtí hejtmani. Nešetřili některé ministry ani předsedy tří vlad, nevyhnuli se ani kritice stranického vedení, jemuž vyčítali pomalost a strnulost v hospodářských reformách, nedůslednost v kádrových a korupčních aférách, špatné metody v řízení stranické práce apod. Opakovali přitom, aby se zaštitili, nejednu oblíbenou větu sovětské představbové frazeologie. Husák, který na to nebyl asi připraven, byl prý konsternován, nevzchopil se k agresivní obraně a útoku, jak to činíval vždycky v minulosti. A nikdo se k němu nepřidal. Koktal prý tak zmateně, jako když s námahou dočetl projev v Moskvě před oslavami říjnové revoluce. /Doslechl se tehdyho názoru historika Smirnova na rok 1968. Informovaní pozorovatelé uvádějí, že pro tato Smirnovova slova pronesená na tiskové konferenci se zahraničními novináři odjeli Husák, Bilak a Indra "na protest" předčasně před hlavní oslavou z Moskvy, a že toho také Jakeš využil v interní protihusákovské kritice/.

Na poradě tajemníků nemohlo přirozeně padnout rozhodnutí o "rozdělení funkcí", jak se v KSČ přisládle nazývají pády generalissimů strany, nicméně celé toto shromáždění pochopilo, že nic jiného nezbyvá a že Husák přestane řídit KSČ. Zkušeni oportunisté spatřovali v Husákově demisi i možnost, jak opět oprášit a upevnit "autoritu" vedoucí strany. Uvítali by ji, protože by se jim tím naskytla příležitost, komu přisít ekonomické i další prohry posledního období; podle Gorbačova vzoru, který nyní hází rovněž všechny nedostatky na Brežněva "a spol." a vymlouvá je dogmatickou a strnulou politikou minulého vedení, při čemž nevidí základní chyby systému/.

Porada tajemníků skončila. Bylo zajímavé, že Slováci stačili ještě svolat na pondělí předsednictvo ÚV KSS, kde se podle tiskové zprávy jednalo o hospodářské přestavbě a "organizační činnosti i kádrové práci". Nahonem, museli se možná sejít v Praze nebo až hodně pozdě v noci ve svém sídelním městě. Co se však skutečně mezi slovenskými soudruhy dělo, dosud nevíme. Je ovšem nábíledni, že přímé i nepřímé útoky proti Husákovi považovali i za ohrožení vlastních pozic a že se radili, jak postupovat.

ÚTERÝ 15. PROSINCE

téměř

Poslanci obou sněmoven Federálního shromáždění ČSSR za účasti/všech těch, stranických předáků, kteří byli den předtím přítomni "pozdvížení" krajských tajemníků - a většina z nich seděla i v poslaneckých lavicích, vyslechli v úterý 15. prosince zprávy o státním rozpočtu. Od ministra financí až po diskutující poslance to byla jedna řada lamentací, kritik a dokladů o hospodářské krizi. Dokonce zpravodaj Sněmovny lidu poslanec Hála si v ostré kritice dovolil "vyjádřit nespokojenost s vědecko-technickou politikou" a bývalý ministr vnitra, nynější místopředseda vlády Obzina odpovědný za technický rozvoj, na to musel ihned odpovídat. Poslanci tak - stejně jako den předtím tajemníci - tváří v tvář husákovskému vedení kriticky předvedli stav jeho "nejúspěšnějšího hospodářství a vlády". I na tomto zasedání sněmoven sedělo celé předsednictvo a hosté jako zařezaní. Husák byl stále ještě ve funkci generálního tajemníka.

STŘEDA 16. PROSINCE

Druhá stranická garnitura předávala v Karolinu medaile nejlepším zdravotní-

kám, zemřel věrný nohsled režimu spisovatel Říha a naverbovaní mluvčí čs. občanů sponatálně vyslovovali souhlas s podepsáním sovětsko - americké smlouvy a chvilili za to Gorbačova.

Jakeš si ještě stačil odskočit během dne na vernisáž Josefa Lady ve Valdštejnské jízdárně. Dopoledne se začali scházet členové ~~sekretariátu~~ předsednictva ÚV KSČ. Většina pracovníků sekretariátu našpicovala uši. Čekali, jak se vyvine situace "nahore", aby nezmeškali a včas se přimkli k vítězovi. V době dřívějšího ministerstva obchodu, kterou KSČ obsadilo a přivlastnilo si od státu, pracovali ten večer přes čas...

Úřední zpráva o schůzi předsednictva ÚV KSČ praví, že se vyslechla zpráva G. Husáka o setkání generálních a prvních tajemníků ústředních výborů bratrských stran členských států Varšavské smlouvy v Berlíně, že se "plně podpořily jeho výsledky". Vyjádřilo se "poděkování Ústřednímu výboru KSSS, vládě SSSR a osobně M. Gorbačovovi za úsilí za dosažení reálného pokroku v odzbrojení, zejména jaderném." Jednalo se i o státním plánu na rok 1988 - ty skleslé obličejky! - a konstatovalo se, že "celkové zajištění jeho úkolů je neuspokojivé... Je třeba se soustředit na rozhodné překonání existujících nedostatků..." /Kdopak asi za to může? Jen Husák? Jistě, ale i Jakeš, Hamann, Strougal etc/.

Dobrá, ale co projednání porady krajských tajemníků? Co o kritice směrem k nejvyšší hlavě. Anž slovo, pokud bychom si při čtení komuniké nechtěli hrát na jasnovidce. Hluboká vnitřní krize, která během několik posledních týdnů a dnů konečně v KSČ vyvrcholila, jakoby se předsednictva ani nedotkla.

Tak to přirozeně na středním orgánu neprobíhalo. Je vždy součástí stranických mašinérií, že se podstatné zamlčuje a o vedlejších otázkách se zato o to víc hovoří a píše. Jenom jedna strohá věta naznačila, že se v předsednictvu jednalo i o něčem jiném - a vlastně o nejdůležitějším: odvolání Husáka z funkce generálního tajemníka. Ta věta zní: "Předsednictvo posoudilo dále otázku spojené s přípravou zasedání ústředního výboru KSČ, které je svoláno na 17. prosince letošního roku". Nic víc. Jen v úplné závěru zmínka, že předsednictvo "posoudilo rovněž některé další otázky z oblasti vnitřní a zahraniční politiky a stranické práce". Což v oficiálním sdělení komunistické strany nemusí znamenat nic, ale i velmi mnoho.

ČTVRTEK 17. PROSINCE

Španělský sál Pražského hradu, který si komunistická strana změnila již od doby Gottwalda v zasedačku ústředního výboru, ve čtvrtek dopoledne se začal plnit členy a náhradníky ÚV KSČ. Hrad uzavřen, jeho okolí i nádvoří obsazeny uniformovanou policií i muži v civilu, na chodbách kládou tajení, kteří se oblékli do svátečního. Další "Husákov člověk", ministr vnitra Vajnar, který také včas zhytil vítr, zajišťuje tentokrát bezpečnost zvláště důkladně. "Co se děje" ptají se vystrašeně úředníci presidentské kanceláře, kteří ještě nic netuší. Oba vedoucí Husákovských dvou kanceláří - presidentské a stranické - Salda a Máček mlčí zachmuřeně. Nicméně informace z pondělní porady krajských tajemníků a ze středního předsednictva přece jen už pronikly. "Husák asi odejde".

Najde se jediný člen ústředního výboru, který by si dovolil s tím nesouhlasit po všech těch konzolidacích a úspěších nebo vystoupit na jeho obranu? Jak proběhne jeho odchod?

I tentokrát to zrežíroval Jakeš dokonale. Zasedání řídil Indra a hned po jeho zahájení se zkoušený Husák přihlásil ke slovu, aby se tak vyhnul případným kritikám. "Požádal o uvolnění z funkce generálního tajemníka a člena sekretariátu ÚV KSČ. Uvedl, že jeho žádost jednomyslně doporučilo předsednictvo ÚV KSČ. Navrhl jménem svým a jménem předsednictva ÚV KSČ, aby do této funkce byl zvolen člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš."

Jak to v této straně chodí již po koncem dvacátých let, rozhoduje se v zákulisí a ústřední orgán všechno dodatečně odkývá. "Ústřední výbor KSČ vyhověl žádosti G. Husáka a jednomyslně zvolil M. Jakeše za generálního tajemníka ÚV KSČ," praví zpráva.

K tomuto prvnímu bodu programu bylo vydáno usnesení, které zhodnotilo kladně Husákovu činnost. Sděluje se v něm, že Ústřední výbor "po zvážení všech důvodů, které vedly soudruha G. Husáka, jeho žádosti vyhověl". Stručně a pádně. Až příliš stručně, řekněte, a poprávu. Těch důvodů k rezignaci bylo víc, jak se naznačuje úředním plurálem, proč se však ani o jednom z nich konkrétně nemluví? Má otřesené zdraví, je příliš starý a unavený na dvě funkce, dopustil se chyb, co vlastně provedl tento muž, ještě dodneska vzor vší stranické dokonalosti?

Husák si prý přál, aby mohl vykonávat funkci generálního tajemníka ještě do oslav Vítězného února 1988, kde se chtěl blýsknout velkým projevem. Nevyšlo mu to. Dokonce ani 75. výročí-10. ledna - jeho narození nezviklalo Husákovy protivníky. Vytvořila se příznivá situace k jeho svržení, bylo třeba ji využít, hned, bez odkladu. Ostatně, vždyť si k narozeninám přijde na své. Dostane řády, bude oslaven, čím víc se pronese od na jeho osobu, tím víc bude jasno, že je to jen kamufláž pádu.

Veliký spěch projevil i M. Gorbačov, který hned též den posílá telegram "drahému soudruhovi" Jakešovi. Proč tak narychlo? Ty formulace v blahopřání skrývají protihusákovsko - protibrežněvovský osten. Gorbačov - podle Rudého práva - oznamuje, že si přeje "další rozvoj a upevnění socialismu v Československu". Podle Tribuny telegram v tomto místě zní jinak: "Další rozvoj a obnova socialismu". Originál moskevské Pravdy hovoří vlastně o "obrodě socialismu" /"obnovlenije socializma"/. Co tím moskevský básník myslel? - I další text stojí za povšimnutí. Zdůrazňuje se v něm "přestavba hospodářského mechanismu a demokratizace společenskopolitického života".

Týž den, tedy ještě ve čtvrtek, dostává Jakeš blahopřání od Honneckera, Kadára, Jaruzelského a Živkova. O jeho předchůdci nikde ani slůvko, ani náznak, že by kdy byl a že by nový tajemník mohl nebo měl navazovat i na předchozí činnost.

Miloš Jakeš ovšem ví, co se od něho čeká, a tak po svém zvolení ocení formálně i Husákovu činnost: "Za tvou dlouholetou práci..., za vše, co jsi pro stranu a naši zemi v této funkci vykonal, ti, soudruhu Husáku, upřímně děkujeme."

A měli první bod programu s krku.

Ostatní se už neslo v duchu podobných zasedání. Úvodní zpráva, diskusní příspěvky předem připravené a schválené, případně i sepsané těmi, kteří se v nich sami "kritizují", a nakonec se jednomyslně schválí usnesení, ~~přířka~~ zhotovené ústředním aparátem. Tentokrát má zpráva o zasedání zvlášť dlouhý titul: "Za důslednou realizaci linie XVII. jízdu KSČ na urychlení hospodářského a socialistického rozvoje, za komplexní přestavbu, za prohloubení socialistické demokracie".

Co se z toho uskuteční?

Smysl pro humor prokázal nový generální tajemník Jakeš, když si 18. prosince hned po skončení zasedání ÚV KSČ svolal poradu vedoucích krajských tajemníků na Pražském hradě, kde o několik místností vedle seděl právě sesazený představitel. Jednali na ní o "postupu strany při zabezpečování závěrů 7. zasedání ÚV KSČ", tedy i o svržení Husáka. "Schůze se zúčastnil i tajemník Beňo". Et tu, mi Beňo?

X X X

A na závěr: 9. ledna 1988, v předvečer jeho 75. narozenin, uspořádali Husákově na Hradě velkolepou oslavu s řády, projevy a nebývalou recepcí. Šlo se na "slavnostním obědě" téměř tisíc pozvaných. S vybranou elitou tu byli i kdejaký tajemník společenských svazů, včetně holubářů, filatelistů a zahrádkářů, dále masová organizace národních a dokonce i zasloužilých umělců. Až příliš nápadná honosnost a snaha zahladit spěch a způsob, jak byl Husák odvolán. Teď už jen zbývá, aby proti němu použili zákon, který si dal Husák kdysi dodatečně odhlasovat, když donutil k demisi presidenta Svobodu. Hovoří se v něm o neschopnosti vykonávat funkci kvůli nemoci a otřesenému zdraví. Takový zákon tu tedy už je. Měl by být ovšem doplněn i dalším týkajícím se "otřeseného zdraví" vedoucí síly. Ta jak známo se vyznačuje marností, který zachvátil celý její organismus, takže je načas.

S E V E R U S

E P I G R A M

Jako vždy zasedání
bylo značně zánovní.
Konala se tam sešlost
na nejvyšší úrovni.

IGNOTUS